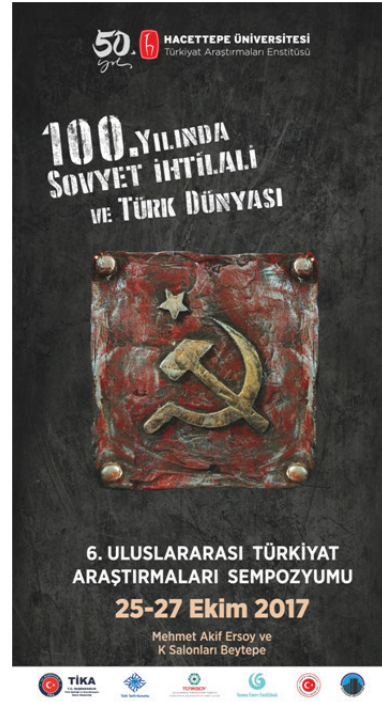

“100.Yılında Sovyet İhtilali ve Türk Dünyası” Konulu 6. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumunun Ardından

Serhat Küçük*

“Tez gelen zaferiyle devrimimiz bin yaşasın” diyordu Sovyet İhtilali için Devrimin Şairi olarak anılan Mayakovski. Belki de Lenin’in bile tahmin etmediği bir hızla tez gelen ihtilalin üzerinden bugün tam bir asır geçti. Ancak, ihtilale bizzat şahitlik eden Amerikalı gazeteci John Reed’in Dünyayı Sarsan On Gün nitelemesini haklı çıkarır biçimde evrensel ölçekte ve günümüze dek süren etkiler bıraktı. Özellikle de kadim Türk mirasının egemen olduğu coğrafyaların önemli bir kısmında.

İşte bu nedenle Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, uluslararası nitelikli sempozyumlar serisinin altıncı hal-kasına Sovyet İhtilali’ni ekledi. 100. Yılında Sovyet İhtilali ve Türk Dünyası başlıklı sempozyum, TTK, TİKA, Hacettepe Üniversitesi BAP, Yunus Emre Enstitüsü ve Altındağ Belediyesi’nin desteğiyle 25-27 Ekim 2017 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi Beytepe yerleşkesinde gerçekleştirildi. Hazırlıkları yaklaşık bir yıl önce başlayan sempozyum için web sitesinin oluşturulması ve duyuruların yapılarak başvuruların kabul edilmiş süreci 2017 yılının Mart ayında gerçekleşti. Yöntem olarak bir taraftan davetli konuşmacıların planlaması yapılırken diğer taraftan serbest başvuru sistemiyle gönderilen bildiri özetlerinin değerlendirilmesi yapıldı. Enstitünün verdiği rakamlarla

* Yrd.Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ankara/Türkiye
skucuk@hacettepe.edu.tr

Sempozyum Açılışından... Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Haluk ÖZEN, Prof. Dr. İlber ORTAYLI ve Prof. Dr. Norman STONE

üçyüzün üzerindeki bildiri başvurusundan 104'ü sempozyum programında kendine yer bulabildi. Tabii ki her sempozyumda olduğu gibi son dakika mazeretiyle katılmayanlar, bu rakamda bazı ufak kaymalar yarattı.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Yunus Koç, açılış konuşmasında, yüzüncü yılında Sovyet İhtilali'nin sempozyum konusu olarak belirlenme sebebi- ni; Ekim Devrimi, Bolşevik Devrimi, Rus Devrimi gibi adlarla anılagelen Sovyet İhtilali'nin, tüm dünyayı etkilemiş ve üzerinden sağlıklı bir değerlendirme yapmaya yetecek 100 yıllık zaman geçmiş önemli bir tarihî olay olarak akademik ilgiyi hak ettiğini ifade ederek açıkladı. Sempozyumun amacının ise Sovyet İhtilali'nin Türk dünyası üzerindeki sosyo-kültürel, ekonomik ve politik etkilerini Türkiyat disiplini çerçevesinde ele alarak, ihtilalin sebep, süreç ve sonuçlarını bilimsel olarak tartışıp etkilerini tüm yönleriyle müzakere ederek ortaya çıkan sonuçları bilim dünyası ile paylaşmak olduğunu belirtti.

Açılış konferansına katılanlar ise iki önemli tarihçiyi dinleme fırsatı buldu. Bu isimlerden biri, bir dönem Demir Leydi'nin dış politika danışmanlığını yapmış olması hasebiyle tarih yapan bir tarih yazıcısı Norman Stone, diğeri ise tarihçi kimliğinin ötesinde popüler kültür içerisinde fenomen haline gelmiş İlber Ortaylı idi. Norman Stone, anı ve anekdotlarla bezediği konuşmasında 20.yüzyıl Türk-Rus ilişkilerini, Sovyet Rusya'da yaşanan değişim ve dönüşümü, sahip olduğu yılların birikiminden

adeta damıtarak ufuk açıcı biçimde anlattı. İlber Ortaylı ise ihtilal öncesi Rusya'da yaşanan kültürel ve sosyal değişim ile ihtilalin Rus kimliği üzerindeki etkilerinden ve yine Türk-Rus ilişkilerinin tarihi seyrinden bahsetti. Ancak açılış konferansının izleyenler için son derece keyifli geçmesinde şüphesiz en büyük pay sahibi, moderatör konumundaki sıcak ve samimi tavırlarıyla her iki hocanın içindeki renkli yönü açığa çıkaran Evgenia Kermeli Ünal'dı.

Sempozyumun üç günlük programında bildirilerde ağırlıklı olarak işlenen konu, ihtilalin ve ihtilalle birlikte kurulan yeni Sovyet rejiminin çevresel etkileriydi. Başta Türkiye ve Azerbaycan olmak üzere söz konusu çevresel etki analizi; Kırgızistan, Özbekistan, Türkistan, Kazakistan, Türkmenistan, Moğolistan, Tacikistan, Gürcistan, İran ve Çin gibi ülkelerin yanı sıra Uygur, Çuvaş, Buryat, Kırım Tatar, Tuva, Alaş, Gagavuz ve Borçalı Türkleri gibi topluluklara kadar uzanmaktaydı. Edebiyat, sanat, ekonomi, siyaset, dil ve kültürel kimliğin şekillenmesi temaları ise etki analizlerinin alt unsurlarını oluşturmaktaydı. Sovyetler Birliği'nin Türk tarım ve sanayileşmesine katkıları, Azerbaycan'da yapılan komünist propagandası ve ihtilalin Azeri heykel sanatına, edebiyatına ve matbuatına yansımaları, ihtilalin Uygur toplumuna etkisi, Sovyet döneminde Türk halklarında Latin yazısının kullanımı, Orta Asya'da yürütülen Rus dil politikası, Rusçanın Moğolcaya tesiri, Kırgız kültürel kimliğinin oluşumu, ihtilalin Türkistan nüfus yapısında yarattığı değişim, Sovyet iktidarının Kırgız bozkır ekonomisine yaklaşımı, ihtilal karşısında Türkistan ulusunun tutumu, ihtilal sonrasında Özbekistan'da şiir, Sovyet ideolojisinin Çuvaş halk kültürüne, Kırgız yazılı ve sözlü edebiyatına, Kırım Karay Türklerinin dil ve kültürüne etkisi, Kazak Sovyet edebiyatında kimlik, Sovyet döneminde Gagavuz yazı ve dilinin oluşumu konulu bildiriler, çevresel etki analizinin tematik alt unsurlarının işleniş örnekleri olarak gösterilebilir.

Öte yandan doğrudan ihtilalin kendisini ele alıp anlamaya çalışan ve ihtilalin algılanma biçimlerini değerlendiren bildiriler de vardı. Türklerin Tanıklığında Rusya'da Devrim Süreci, Sovyet Devrimi Egemenlik ve Egemenin Hukuku Hakkında Ne Söyler?, Ekim Devrimi ve Sosyalist Deneyiminin Türkiye'de Algılanması Üzerine Bazı Düşünceler, Rusya'da Devrimci Hareketler ve Türk Efkâr-ı Umumiyesi, Bir Düşünce Dergisi Olan Kadro'da Sovyet Devrimi, Russian Revolution of the 1917 and Azerbaijan, Sovyet Rejimi ve Eski Mirası Yeniden Değerlendirme, başlıklı bildiriler bunlardan bazılarıydı.

Sempozyumun uluslararasılık niteliğine yaraşır biçimde yurtiçi ve yurtdışından gelen katılımcı sayıları neredeyse birbirine eşitti ve Türkçe'nin yanı sıra İngilizce ve Rusça olarak da bildiriler sunuldu. Bu çeşitlilik beraberinde sempozyuma akademik zenginlik kazandırdı. Zira Sovyet İhtilali'nin Türk Dünyası üzerindeki etkileri geniş kapsamda ve de pek çok farklı kaynağa dayalı olarak değerlendirildi.

Aynı anda birden fazla oturum esasıyla gerçekleştirilen tüm sempozyumlar gibi bu sempozyum da her tercihin aynı zamanda bir vazgeçiş barındırdığını hatırlattı. İki salonda eşzamanlı olarak devam eden sempozyumda bir oturumu tercih ettiğinizde diğerinden vazgeçmiş oldunuz. Ancak Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün tüm konuşmaları youtube sayfası(<https://www.youtube.com/user/hacettepeturkiyat>) üzerinden paylaşması, söz konusu olumsuzluğu ortadan kaldırdı. Popüler televizyonculuk tabiriyle, kaçırınlar ve yeniden izlemek isteyenler için sunulan bu hizmet sayesinde tarihin görsel arşivine de değerli bir iz bırakılmış oldu.

Sonucu açısından bakıldığında ise sempozyumun, başlangıç aşamasında belirlenen hedeflere büyük ölçüde ulaştığını söylemek gerekir. Sempozyum vesilesiyle Sovyet değişim ve dönüşüm sürecinin önemli bir parçası haline gelen Sibiry'a'dan Balkanlara, Uzak Asya'dan Anadolu'ya kadar Türk halklarının yaşadıkları coğrafyanın, Sovyet ideolojisi ve uygulamalarının etkisiyle geleneksel yönetim, üretim ve toplumsal örgütlenme biçimlerinden sıyrılarak kazandığı yeni formu, kaynakların şahitliği ışığında değerlendiren ciddi bir birikim ortaya çıktı. Bir asır önce Rus coğrafyasında ihtilale dönüşen Sovyet ideolojisi ve yönetim sisteminin değişim evrelerini ve algılanma biçimlerini, Sovyet sisteminde yaşayan halkların durumunu, her bir bölgede meydana gelen farklılaşma ve dönüşümleri, yaratılan toplumsal, siyasal ve ekonomik düzeni bugün ve gelecek açısından akademik çerçevede tarihsel, kültürel ve sosyolojik yönden değerlendiren emek ürünü bu birikim, akademik camia adına göz ardı edilemeyecek bir kazanım oldu.

Son olarak altı çizilmesi gereken bir husus var. İhtilal olayı baz alındığında evet yüz yıl geçti ve bizatihi ihtilal, sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilir. Ancak ihtilalin çevresel etkileri Sovyetlerin 1991'deki dağılışına rağmen devam ediyor deniyorsa etki değerlendirilmesi meselesinin burada yahut bugün hallolduğunu söylemek mümkün değil. Sempozyumun sonuç ve değerlendirme oturumunda ittifaken ve defaatle “çalışmaya devam” denmesi ise kuvvetle muhtemel bu husustaki farkındalığın bir yansımasıydı.